

Justitiedepartementet
ju.da@regeringskansliet.se

Remissyttrande över Riksrevisionens rapport *Ersättning till rättsliga biträden i brottmål – allvarliga brister i uppföljning och kontroll* (RiR 2021:27)

Ert dnr Ju2021/03642

Domstolsverket har granskat Riksrevisionens rapport *Ersättning till rättsliga biträden i brottmål – allvarliga brister i uppföljning och kontroll* (RiR 2021:27) och lämnar följande synpunkter i fråga om slutsatserna och rekommendationerna i rapporten.

Systemet för att hantera ersättning

Domstolsverket har ingen anledning att ifrågasätta Riksrevisionens slutsatser om att ersättningssystemet är föråldrat eller de antaganden som gjorts avseende orsakerna till att taxorna tillämpas i låg grad. Det kan noteras att frågan om att förnya eller utöka brottmålstaxans tillämpningsområde har tagits upp bl.a. i betänkandet *Rättvisans pris*.¹ Någon författningsändring har inte skett på området.

Enligt Domstolsverkets undersökningar av antalet förordnandemål² under tidsperioden 2016–2020, stämmer det att dessa mål har ökat kraftigt. Det föreligger även en viss ökning av den genomsnittliga ersättningen i dessa mål, utöver vad som kan förklaras av den årliga uppräkningsnormen. Det är korrekt såsom Riksrevisionen skriver att rätten har en begränsad insyn i vilket behov av arbete som förelegat för det rättsliga biträdet under förundersökningen. Det står dock rätten fritt att begära in förundersökningsprotokollet som komplettering av beslutsunderlaget utöver det rättsliga biträdets uppgifter. I vilken utsträckning detta sker är för Domstolsverket oklart.

Domstolsverkets möjligheter att ge stöd och medverka till uppföljning m.m.

Riksrevisionen anser att systemet för att hantera ersättning till rättsliga biträden inte är ändamålsenligt sett till den interna kontrollen för att hushålla med statens resurser. Riksrevisionen menar bl.a. att Domstolsverket har ett alltför

¹ SOU 2014:86, s. 334 ff.

² D.v.s. de brottmål där ett rättsligt biträde har förordnats, men där förundersökningen inte leder till åtal utan läggs ned varpå beslut om ersättning och avskrivning fattas av rätten.

försiktigt angreppssätt i frågor som rör prövningen av ersättningsfrågan. Om Domstolsverket upplevs som försiktigt i förhållande till domstolarnas dömande verksamhet beror det sannolikt på vad som anges i myndighetsinstruktionen om att verket i sitt arbete måste iaktta domstolarnas självständighet enligt regeringsformen.³ Domstolsverket instämmer dock i att verket bör ha möjlighet att ytterligare stödja domstolarna i sin kostnadskontroll.

Riksrevisionen anger vidare att om direktåtkomst till kostnadsräkningar m.m. möjliggörs kan Domstolsverket ges totalansvar för att följa upp samtliga transfereringar för att kontrollera totalt debiterad tid per viss tidsenhet och biträde samt även för vissa tidpunkter då förhör eller förhandlingar har pågått. Domstolsverket konstaterar att detta är en komplex fråga där syftet måste ställas mot den roll som Domstolsverket har i förhållande till domstolarnas självständighet. Om avsikten är att Domstolsverket på något plan ska bedöma riktigheten i enskilda ersättningsbeslut bör en sådan förskjutning av verkets roll noga övervägas.

Riksrevisionens rekommendationer

Rekommendationerna till regeringen

Domstolsverket välkomnar en översyn av regelverket för ersättning till rättsliga biträden innefattandes bl.a. en utredning av en eventuell utökning av brottmålstaxans tillämpningsområde samt den externa kontroll som Justitiekanslern och Åklagarmyndigheten ska stå för.

Rekommendationerna till Domstolsverket

Domstolsverket tar intryck av de synpunkter och rekommendationer som lämnats i Riksrevisionens rapport och beaktar dem i arbetet med den slutliga rapporten i regeringsuppdraget Rättsliga biträden (se nedan). Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer ligger i linje med Domstolsverkets pågående arbete med framtagande av åtgärdsförslag.

Redovisning av Domstolsverkets vidtagna och planerade åtgärder

Domstolsverket tillsatte redan under hösten 2020 en intern arbetsgrupp med uppgift att analysera kostnadsutvecklingen för rättsliga biträden. Detta arbete fortgår nu genom att Domstolsverket i regleringsbrevet för budgetåret 2021 avseende Sveriges Domstolar, har fått i uppdrag att redovisa en analys över ersättningarna från anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. under 2021 i jämförelse med utvecklingen 2016 och framåt. Domstolsverket ska även identifiera och konsekvensbeskriva vilka utbetalningar och andra åtgärder som är särskilt kostnadsdrivande, i syfte att skapa bättre kostnadskontroll i förhållande till anslaget. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Justitiedepartementet) senast den 1 mars 2022. Den 1 oktober i år delredovisade Domstolsverket en analys över orsakerna till att kostnaderna ökat.

Domstolsverket avser att i den sista delrapporten lämna förslag till olika åtgärder som kan övervägas för att öka kostnadskontrollen och minska kostnaderna för anslaget rättsliga biträden. Vissa åtgärder kommer Domstolsverket att arbeta vidare självständigt med och vissa åtgärdsförslag lämnas till regeringens bedömning i fråga om eventuellt genomförande.

³ Se 1 § förordning (2007:1073) med instruktion för Domstolsverket

I övrigt noteras att Domstolakademin, med ansvar för bl.a. kompetensutveckling som avser den dömande verksamheten, numera erbjuder utbildning i fråga om ersättning till rättsliga biträden.

Med anledning av Riksrevisionens rapport har Domstolsverket även informerat om rapportresultatet både internt och externt. Det har också skett en rapportering till DC-råd (domstolschefsråd) och DC-grupper (domstolschefsgrupper) om anslaget och kostnadsutvecklingen på aggregerad nivå.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Thomas Rolén. Rättschefen Charlotte Driving har deltagit vid handläggningen. Föredragande har varit juristerna Maria Sjunnesson och Karin Gustafsson.

Thomas Rolén

Maria Sjunnesson

Karin Gustafsson